

Turunçgillerde Bahçe Tesisi

Bir turunçgil bahçesinin kurulmasında, belli ön hazırlıklara ve bilgi birikimine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bahçe kurulumundan önce her hususun doğru ve teknik bilgiler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Bir bahçe kurmak demek bir fabrika kurmaya eş değer bir husustur. Başlangıçta yapılacak en küçük hatanın dahi telafisi mümkün değildir. Uzun yıllar boyu ürün alınması hedeflenen bir bahçede yapılacak yanlışların zaman içerisinde fayda yerine zarar getireceği aşikârdır. Bu sebeple aşağıda bahsedilecek olan adımların izlenmesi ve verilen bilgiler ışığında bir bahçe tesisine gidilmesi zorunludur.

1. Bahçe kurulacak yerin iklim özellikleri nasıl olmalı?

Bilindiği gibi turunçgiller subtropik özellik gösteren bitkilerdir. Bu sebeple kış soğukları ile yaz sıcakları önem kazanmaktadır. Öncelikle bahçe kurulması planlanan yerin geriye dönük olarak meteorolojik verilerinin elde edilmesinde yarar vardır. Bu veriler bize ne gibi sorunlarla karşılaşacağımız hakkında ipucu verir. Zaten çevrede turunçgil alanları mevcut ise, bu durum da iklim özellikleri anlamında bizi aydınlatıcı olacaktır.

Burada özellikle dikkat edilmesi gereken nokta bahçe kuracağımız yerin soğuk birikimine fırsat verecek niteliklerde olmamasıdır. Çünkü soğuk hava tıpkı su gibi bir akış gösterir. Önüne herhangi bir engel çıktığında tıpkı bir barajın suyu engelleyerek biriktirmesi gibi soğuk havanın bahçe içinde birikmesine yol açar. Bu tip engelleyici durumlar iyi irdelenmelidir. Örneğin, soğuk havayı getiren rüzgârların esiş yönü kuzey ise ve bahçe kuracağımız arazinin güneyinde herhangi bir yükselti varsa (Bina, yol vb.) soğuk havanın bahçe içerisinde birikmesi kaçınılmazdır.

Ayrıca bahçe kurulacak yerin soğuk havaya maruz kalmasına sebep olacak rüzgârlara açık halde kalmaması için bahçenin etrafının rüzgarkıran ağaçlarla korumaya alınması gerekir. Böylece bahçe içerisinde turunçgiller için arzu edilen mikro iklim şartları karşılanmış olacaktır. Bir rüzgarkıran yaklaşık olarak boyunun 10 katı kadar bir alanı rüzgâr etkisinden koruyabilmektedir. Rüzgarkıran kullanımı turunçgiller için hayati bir öneme sahiptir. Sadece soğuk havanın etkisi değil aynı zamanda turunçgiller için büyük öneme sahip olan hava oransal neminin de muhafazası bu yolla sağlanmış olur. Şu ana

kadar edinilen tecrübeler en başarılı rüzgarkıranların dağınık dallanan serviler olduğunu göstermektedir.

2. Bahçe kurulacak arazinin toprak özellikleri nasıl olmalı?

Toprak, turunçgiller için temelde bir destek ve dayanak vazifesi görür. Turunçgiller için esas üzerinde durulması gereken husus toprağın havalanan bir yapıya sahip olmasıdır. Çünkü turunçgil kökleri yüksek miktarda oksijen ister, havasızlığa çok duyarlıdırlar. Ağır ve havalanmayan topraklarda hemen boğulma tepkisi gösterirler. Bu sebeple turunçgillerin yetiştirileceği toprakların öncelikle havalanan ve süzek bir yapıda olması mecburiyeti vardır.

Turunçgillerin etkili kök derinliği havalanan ve süzek topraklarda 30–90 cm arasındadır. Bu sebeple bahçe kurulacak toprağın en az 1 metre derinliğe kadar bir örnek şekilde inmesi gerekmektedir. Yani en az 1 metre derinliğe kadar geçirimsiz bir kil tabakası ya da taban kayası bulunmamalıdır. Ayrıca yine en az 1 metre derinliğe kadar herhangi bir taban suyu sorunu kesinlikle bulunmamalıdır. Yani hiçbir şekilde bahçe kurulacak toprakta durgun su varlığı, göllenme ve bunlara bağlı olarak şekillenen taban suyu sorunu bulunmamalıdır. Eğer bu tip sorunlar varsa ortadan kaldırılmadan bahçe kurulmamalıdır. Çünkü turunçgiller bir bataklık bitkisi değildirler. Fazla suyu sevmezler. Suyun fazlalığındansa su noksanlığı yeğlenir.

Turunçgiller toprak pH'sının hafif asit olmasını isterler. İdeal pH 6'dır. Fakat 5'in altına indikçe ve 7,5'in üzerine çıktıkça biriken ağır metal ve elementlerin toksik etkisi ile turunçgil kökleri zehirlenirler.

Toprağın uygunluk durumunu tayin için bahçe tesisi öncesinde 0–30, 30–60, 60–90 ve 90–120 cm derinliklerden toprak örneği alınmalı ve analiz edilmelidir. Bunun için en fazla 20 dekarlık bir alanda bu alanı en iyi temsil edecek 8–10 nokta belirlenerek yukarıda verilen derinliklerden ayrı ayrı toprak örnekleri alınmalıdır. Eğer arazinin büyüklüğü 20 dekarın üzerindeyse 20 dekarlık parçalar halinde örnekleme yapılmalıdır. Analiz sonuçlarının mutlaka bir turunçgil uzmanı tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Özetle, sağlıklı ve verimli bir turunçgil yetiştiriciliği için toprağın, belli bir derinliğe sahip (en az 1 metre) ve drenaj (yani toprakta su birikmesine engel olacak şekilde fazla suyun tahliyesi) özelliğine sahip olması gerekir.

3. Hangi tür ya da çeşidi yetiştireceğimize nasıl karar vereceğiz?

Tür ve çeşit seçiminde bahçe kuracağımız yerin özellikleri doğrultusunda hareket etmemiz gerekir. Örneğin, Rize, İzmir, Seferihisar gibi daha soğuk geçen kışlara sahip yörelerde portakal, limon ve bazı mandarin çeşitlerinin yetiştiriciliği ekonomik anlamda doğru bir tercih değildir. Böyle riskli yörelerde kış soğuklarına nispeten daha az hassas olan Satsuma mandarini yetiştiriciliği yapmak daha doğru bir seçim olacaktır. Yine örnek olarak verilecek olursa ekoloji seçici olan limon için daha hassas bir değerlendirmede bulunmak gerekecektir. Mesela Çukurova'da her yerde limon yetiştiriciliğinin başarılı olacağı söylenemez. Dolayısıyla bahçe kurmayı tasarladığımız yerin özel şartlarını göz önüne alarak karar vermek durumundayız. Yetiştirme imkânları yanı sıra tür ve çeşit seçiminde pazarlanabilme durumu da dikkate alınması gereken bir noktadır. Pazar istekleri doğrultusunda yetiştiricilik yapmak yoğun emek, zaman ve para harcadığımız ürünlerimizin hak ettiği şekilde değerini bulması açısından önem taşımaktadır. Bunun için turunçgil uzmanlarının ve turunçgil ihracatçılarının konuya ilişkin görüşlerine başvurmak ve olabildiğince geniş bir piyasa araştırması yapmak, verimli ve kârlı bir yetiştiriciliğin anahtarı olarak kabul edilmelidir. Hangi tür ya da çeşidi yetiştireceğimize karar verdikten sonra fidan temini hususunda da seçici olmak zorundayız. Bahçe kuruluşunda kullanacağımız fidanların mutlak surette hastalık ve zararlılardan arındırılmış, ismine doğru, verimli ve sağlıklı bir gelişmeye sahip olması gerekir. Bunun için de hastalıklardan arındırılmış, ismine doğru ve verimli olduğu sertifikalandırılmış fidanları tercih etmeliyiz. Menşei belli olmayan fidanlarla bahçe kurmaktan mutlaka kaçınılmalıdır. Aksi takdirde emeğimizin karşılığını almayı beklediğimiz verim çağında bir takım hastalıklarla ya da verimsizlikle ürün ve gelir kaybına uğrarız. Unutulmamalıdır ki kârlı ve verimli bir üretimin ilk şartı doğru ve temiz bitki seçimi ile başlar. Bahçe kuruluşunda kullanacağımız fidanların hangi anaç üzerine aşıldığı da önemli bir husustur. Hangi anacın kullanılacağını belirleyen husus bahçe kurmayı planladığımız arazideki toprak şartları ve toprağın sahip olduğu özelliklerdir. Ülkemizde Doğu Karadeniz (özellikle Rize) Bölgesinde toprak daha asit karakterli olduğundan anaç olarak Üç Yapraklı anacı yaygın olarak kullanılmaktadır. Ege Bölgesinde anaç olarak sitranj (Troyer ve Carrizo sitranjı)

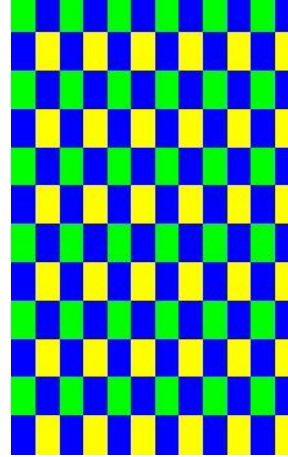
kullanımı yaygınlaşmaktadır. Ege Bölgesinin güneyi (Muğla ve civarı) ile Akdeniz Bölgesinde toprakların kireçli olması sebebiyle en iyi sonuç veren anaç turunc olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat turunc anacının Göçüren (Tristeza) Hastalığına duyarlı olması sebebiyle salgın ihtimaline karşı alternatif anaç arayışları söz konusudur. Yapılan araştırma çalışmaları sonucunda Çukurova’da limon dışında kalan turuncgil türlerinde Carrizo sitranjı anacının turunca alternatif olabileceği tespit edilmiştir. Fakat Carrizo sitranjının çok yüksek pH gösteren yerlerde turunc kadar başarılı olamadığı gözlenmektedir.

5. Fidan dikiminde hangi hususlara dikkat edilmelidir?

Öncelikle dikim öncesi toprak hazırlığının yapılması gerekir. Eğer arazi düzgün değilse tesviyesi gerçekleştirilmelidir. Dikimden önce dip kazan ile toprak derin olarak sürülmeli fakat alt üst edilmemelidir. Sürüm işlemlerinden sonra bir müddet dinlenmeye bırakılmalıdır. Bu işlemleri dikim öncesi yapmalıyız. Eğer sonbahar dikimi yapılacaksa yaz başında, ilkbahar dikimi yapılacaksa kışa girmeden ya da bölgenin özelliklerine göre kıştan çıkar çıkmaz bu işlemler gerçekleştirilmelidir. Kış soğuklarının sorun olabileceği yerlerde (Ege ve Doğu Akdeniz gibi) ilkbahar dikimi tercih edilebilir. Akdeniz Bölgesinde sonbahar dikimi daha elverişli görünmektedir. Sonbahar dikimi tercih edildiğinde fidanların dikimi sonrası kış yağışları başlayacağından fidan kayıpları en az seviyede olacağından ve tutma oranı yükseleceğinden daha güvenli olarak kabul edilebilir. Sonbaharda dikilen fidanlar takip eden ilkbaharla birlikte daha kuvvetli ve sağlıklı bir gelişme gösterirler. Dikim öncesi dikim çukurlarının yerlerinin belirlenmesi için işaretleme yapılır. Sıraların düzgün olması için gerekli özen gösterilmeli ve işaretlemenin dik ve hatasız olması için pratik uygulamalardan faydalanılmalıdır.

Dikim aralıkları yetiştireceğimiz tür ve çeşidin taç büyüklüğüne göre belirlenmelidir. Örneğin limon ve Satsuma mandarini için 6x6 metre yeterken, altıntop ve Minneola mandarin çeşidi için yeterli olmayacaktır. Modern yetiştiricilikte hedeflenen ise birim alandan en yüksek seviyede yararlanmaktır. Turuncgillerde diğer bazı meyve türlerinde olduğu gibi bodurluk özelliği bulunmadığından birim alandan en yüksek seviyede yararlanmak adına yetiştiriciliğin belli evrelerinde daha fazla bitki ile yetiştiricilik yapılması öngörülmektedir.

Genel olarak yetişkin ve tam verim çağında bulunan bir turuncgil ağacı için gerekli olan dikim sıklığı 7x7 metredir. Fakat turuncgil ağaçları tam verim çağına erişene kadar daha küçük toprak parçalarını kullanılmaktadırlar. Yani bahçeyi tesis ederken 7x7 metre aralıklar ile dikim yapılacak olursa fidanların yetişip tam verim çağına kadar belli bir alanı kullanacak olmalarından ötürü arazinin bir kısmı deyim yerinde ise boş kalmış olacaktır. Modern bir turuncgil bahçesi tesis edilirken ilk dikim aşamasında 3.5x3.5 metre aralıklarla dikim yapılmalıdır. Bu şekilde 1 dekar alana daha fazla fidan dikilmiş olacaktır. Yani 3.5x3.5 metre aralıklarla dikim yapıldığında 1 dekarda 81 adet fidan bulunacaktır. Fidanlar iyice gelişip bahçe içinde sıkışıklık olana kadar bu şekilde yetiştirilir. Bu sayede ağaçların ilk gelişme dönemlerinde alınacak ürün miktarı da artırılmış olacaktır. Ağaçlar gelişmeye başlayıp ağaçların tacı birbirine değmeye başladığında ilk seyreltme yapılır. Çapraz olarak yapılacak bu ilk söküm (şekilde mavi renkle belirtilenler sökülür) sonrası ağaçlar arasında mesafeler 5x5 metreye çıkarılmış olacaktır. Seyreltme sonrası 1 dekarda bulunan ağaç sayısı 40’a düşürülmüş olacaktır.

Bu sıklıkta bahçenin durumuna göre 4-7 yıl kadar daha yetiştiricilik yapılabilir. Artık ağaçlar iyice birbirine girmeye, bahçe içi sıkışmaya başladığında aradan birer sıra çıkarılmak suretiyle son seyreltme yapılır (Şekilde sarı renkle belirtilenler). Son seyreltme yapıldığında artık ağaçlar tam verim çağına ulaşmış olacaktır. Son seyreltme ile 1 dekara düşen ağaç sayısı 21’e düşürülmüş olacaktır.

Adres : P.K. 27 Erdemli-Mersin
Web : <http://arastirma.tarim.gov.tr/alata>
E-Posta : alata@gthb.gov.tr
Santral : 0 324 518 00 52
Belgegeçer : 0 324 518 00 80

T.C.
GIDA, TARIM ve HAYVANCILIK BAKANLIĞI
Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu
Erdemli-Mersin

TURUNÇGİLLERDE BAHÇE TESİSİ

Dr. Güçer KAFA
Yüksek Ziraat Mühendisi

Erdemli-2015